

Андрій Зельницький,
кандидат педагогічних наук, професор
Національний університет оборони України
імені Івана Черняховського
ORCID ID 0000-0002-3910-7329
DOI: 10.33099/2617-1775/2020-01/136-146

СИСТЕМОУТВОРЮЮЧІ ФАКТОРИ ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ

У статті окреслено проблеми створення та функціонування педагогічної системи вищих військових навчальних закладів (далі – ПС ВВНЗ) як відкритої соціальної системи, яка існує у змінюваних зовнішньому і внутрішньому середовищах і являє собою структуровану сукупність взаємопов'язаних складових вищої військової освіти та освітньої діяльності ВВНЗ, що в процесі взаємодії функціонують як єдине ціле з метою забезпечення ефективної підготовки військових фахівців відповідно до стандартів освіти. Схарактеризовано зовнішні і внутрішні ситемоутворюючі фактори педагогічної системи як певні явища, сили, речі, зв'язки і відносини, що призводять до її утворення на основі застосування визначених принципів системного підходу. Розглянуто ПС ВВНЗ як оригінальний об'єкт з виразними властивостями самоорганізації й саморозвитку, синергетичним ефектом, що чинить вплив на ці фактори та сприяє оптимізації середовища. Закцентовано увагу на головній ролі вищого військового навчального закладу як головного виконавця соціально-державного замовлення з підготовки військових фахівців та основної місії ВВНЗ щодо забезпечення та гарантування якості цієї підготовки.

Ключові слова: педагогічна система; системний підхід; системний аналіз; ситемоутворюючі фактори; якість вищої військової освіти; компетентність.

Постановка проблеми. Україна перебуває нині у процесі глибоких перетворень, що мають довгостроковий характер і пов'язані із такими чинниками: зростаючими взаємозв'язками і взаємозалежностями національних економік, національних політичних і соціальних систем, національних культур; ускладненням взаємодії людини й навколишнього середовища; бурхливими змінами в інформатизації суспільства; реалізацією стратегічного курсу на інтеграцію України в європейський політичний, економічний, безпековий, правовий, освітній простори, набуття повноправного членства в Європейському Союзі та в Організації євроатлантичного договору. Зазначені перетворення чинять безпосередній вплив на Збройні Сили України (далі – ЗС України) та військову освіту як їх структурну складову і як історично сформований соціальний інститут, відповідальний за спадкоємність, нагромадження й відтворення наукових знань у військовій сфері.

Одним з пріоритетних напрямів державної політики у сфері військової освіти є формування і нарощування кадрового потенціалу ЗС України. Ядро кадрового потенціалу складають офіцери. Їх підготовка, перепідготовка і підвищення кваліфікації здійснюється у системі вищої військової освіти, де провідну роль посідає педагогічна система вищих військових навчальних закладах як своєрідне цілісне утворення із притаманними їй цілями та завданнями, закономірностями, принципами і суперечностями,

системоутворюючими чинниками, а головне – спрямованістю ПС на забезпечення і гарантування якості підготовки військових фахівців з вищою освітою. Відтак, проблема створення та удосконалення педагогічної системи в змінюваних умовах освітнього середовища, розроблення теоретичних основ щодо визначення та обґрунтування її системоутворюючих факторів, визначення їх ролі і місця у функціонуванні ПС, складає наукову і практичну значимість для розвитку педагогіки вищої військової школи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розробленню загальної теорії систем, системного підходу, системного аналізу присвячено теоретико-методологічні дослідження відомих вітчизняних та зарубіжних учених (А.Авер'янов, Р.Акофф, П.Анохін, В.Афанасьєв, Л.Берталанфі, І.Блауберг, А. Богданов, Н.Вінер, В.Глушков, У.Ешбі Росс, Т.Сааті, В.Садовський, Е.Юдін та ін.), які увібрали в себе суть таких важливих категорій, як порядок, структура, цілі, ієрархія, взаємозв'язки, функція, цілісність, самоорганізація, генезис.

Загальним проблемам створення і функціонування педагогічних систем закладів вищої освіти та якості вищої освіти присвячені наукові праці вчених-педагогів та психологів В.Андрущенко, І.Бабина, В.Беспалька, С.Гончаренка, О.Євсюкова, В.Кальней, В.Кременя, Н.Кузьміної, О.Локшиної, В.Лугового, А.Майорова, О.Овчарука, С.Ніколаєнка, А.Субетто, Є.Хрикова, С.Шишова та ін., щодо вищої військової освіти – наукові праці А.Вітченка, М.Нещадима, В.Осьодла, Ю.Приходька, С. Салкуцана, В.Свистун, В. Телелима, В.Ягупова, де розглядаються теоретичні та методологічні засади забезпечення якості вищої освіти, застосування компетентнісного підходу, впровадження в освітній процес інноваційних педагогічних технологій та сучасних методів навчання тощо, у тому числі – деякі аспекти стосовно створення і функціонування педагогічних систем у закладах вищої військової освіти.

Мета статті полягає у дослідженні феномену зовнішніх і внутрішніх системоутворюючих факторів педагогічної системи ВВНЗ та їх ролі й місця в створенні та ефективному функціонуванні ПС щодо забезпечення і гарантування якості підготовки військових фахівців з вищою освітою.

Методи дослідження. Дослідження проведене із застосуванням таких теоретичних методів: системний підхід, системний аналіз, індукція та дедукція, порівняння, класифікація, узагальнення й систематизація.

Виклад основного матеріалу. Провідне місце в системних дослідженнях належить категорії система (від грецьк. – ціле, складене з частин; поєднане). У Великому тлумачному словнику сучасної української мови систему визначено як “сукупність яких-небудь елементів, одиниць, частин, об'єднаних за спільною ознакою, призначенням” [1, с. 1126]. У новітньому філософському словнику, “Система – це категорія, що означає об'єкт, організований як цілісність, де енергія зв'язків між елементами системи перевищує енергію їхніх зв'язків з елементами інших систем і задає онтологічне ядро системного підходу” [2, с. 619]. Важливою в цьому контексті є думка А. Авер'янова, який систему розглядає в якості відмежованої множини взаємодіючих елементів [3, с. 43]. На необхідності відзначення в системі цільової та функціональної компонент

наголошує Т. Сааті. “Поняття системи, – вважає дослідник, – може бути визначено у термінах її структури, функцій, цілей, які закладені в її конструкцію” [4, с. 16].

У системних дослідженнях важливим є представлення всього масиву системних понять кількома групами, кожна з яких є специфічною для певного кола проблем, що при цьому аналізуються. На думку Е. Юдіна весь масив таких понять доцільно розбити на такі групи [5, с. 183]:

Перша група понять охоплює опис внутрішньої побудови системних об'єктів: елементу, структури, зв'язку, відношення, середовища, цілісності, організації та ін.

Друга група системних понять передбачає опис функціонування системних об'єктів: функції, стійкості, рівноваги, регулювання, зворотного зв'язку, гомеостазису (від грецьк. – однаковий стан), управління, самоорганізації та ін.

Третя група системних понять характеризує процеси розвитку системних об'єктів: генезису, еволюції, становлення та ін.

Узагальнюючи та доповнюючи думки вчених щодо визначення системи, зазначимо, що її сутність найбільш повно може бути представлена таким чином:

- по-перше, система обов'язково містить у собі сукупність елементів;
- по-друге, елементи системи певним чином пов'язані між собою;
- по-третє, пов'язані елементи системи створюють своєрідну цілісність;
- по-четверте, елементи системи знаходяться у постійній взаємодії шляхом обміну енергією;
- по-п'яте, властивості системи відмінні від властивостей окремих елементів сукупності;
- по-шосте. система знаходиться під впливом зовнішніх та внутрішніх чинників;
- по-сьоме система, залежно від умов, обставин, впливу може набувати стану розвитку, руйнації, хаосу тощо.

Зазначене повною мірою стосується створення й дослідження педагогічної системи ВВНЗ. Загальне поняття “педагогічна система” у навчальній та монографічній педагогічній літературі остаточно не сформоване. Ґрунтовному аналітичному огляду розробленості даної проблеми присвячено один з розділів монографії М.І. Нещадима [6, с. 375], де досліджено і проаналізовано погляди на сутність, структуру і функціонування ПС відомих учених-педагогів і психологів. Серед них: С. Архангельський, Ю. Бабанський, А. Барабанщиков, В. Беспалько, Дж. Брунер, С. Гончаренко, Т. Ільїна, Н. Кузьміна, А. Лігоцький, . Макаренко, Н. Ничкало, П. Підкасистий, І. Підласий, В. Сластьонін, В.Сухомлинський, І. Харламов, В. Ягупов та ін. В основу створення ПС, як штучної системи, на думку учених-педагогів мають покладатися методологічні принципи системного підходу, що підкреслює значення комплексності, широти охоплення та чіткої організації дослідження педагогічних систем.

Особливості системного підходу щодо створення та функціонування педагогічних систем базуються на певних принципах [6, с.385], які цілком можна адаптувати до особливостей ПС ВВНЗ:

пріоритету кінцевої мети – забезпечення якості підготовки військових фахівців;

єдності педагогічної системи як цілого утворення та як сукупності її елементів;

взаємозв'язку та взаємозумовленості складових педагогічної системи;

динамічного розвитку ПС, адаптації її до вимог та потреб здобувача вищої військової освіти;

оптимальності управління на всіх ієрархічних рівнях педагогічної системи ВВНЗ;

урахування потенційних можливостей і суперечностей у процесі розвитку ПС ВВНЗ;

урахування впливу якості освітнього середовища (зовнішні умови впливу на освітню діяльність ВВНЗ та внутрішні умови функціонування ПС) на якість підготовки військових фахівців.

Створення педагогічної системи ВВНЗ передбачає певний алгоритм [7; 8; 9; 10; 11] . Весь масив системних понять розбивається на кілька груп, кожна з яких є специфічною для певного кола проблем, що виникають у системному дослідженні стосовно ПС ВВНЗ.

Перша група понять охоплює опис внутрішньої будови ПС: елементів структури, зв'язків, відношення, середовища, цілісності, організації.

Друга група системних понять передбачає опис функціонування ПС: функцій, стійкості, рівноваги, регулювання, зворотного зв'язку, гомеостазису (від грецьк. – однаковий стан), управління, самоорганізації та ін.

Третя група системних понять характеризує процеси розвитку ПС: генезису, еволюції, становлення та ін.

Розглядаючи структуру педагогічної системи ВВНЗ, слід спиратися на її визначення. “Це відкрита соціальна система, що існує у змінному освітньому середовищі і являє собою структуровану сукупність взаємопов'язаних складових освітньої діяльності, що в процесі взаємодії функціонують як єдине ціле з метою забезпечення якості підготовки військових фахівців відповідно до стандартів вищої освіти ” [8, с. 65]. Загальна структура педагогічної системи ВВНЗ містить пов'язані між собою такі основні структурні елементи: нормативно-правова база; державне замовлення на підготовку військових фахівців; учасники освітнього процесу; компетентнісна модель військового фахівця; освітній процес (стандарти освіти та освітньої діяльності, освітні програми, педагогічні технології); результати навчання; зворотний зв'язок за результати службової діяльності випускника ВВНЗ у військах (силах); управління освітньою діяльністю.

Педагогічна система ВВНЗ функціонує в певних умовах – внутрішніх і зовнішніх, що безумовно впливають на успішність її функціонування. Серед зовнішніх умов варто виділити такі з них: нормативно-правові; економічні; військово-політичні; соціально-політичні; адміністративно-управлінські; освітньо-інтеграційні; соціально-психологічні; екологічні; етичні; релігійні. До найбільш значущих внутрішніх умов, що чинять безпосередній вплив на функціонування педагогічної системи, можна віднести такі: науково-

інноваційні; навчально-методичні; інформаційні; нормативно-правові; адміністративно-розпорядчі; часові; самоврядні; морально-психологічні; фінансово-економічні; санітарно-гігієнічні; побутові; естетичні; матеріально-технічні. Тобто, ПС ВВНЗ є відкритою системою. На її функціонування впливають багато чинників. Але й сама ПС, будучи системою з виразними властивостями самоорганізації й саморозвитку, синергетичним ефектом, впливає на ці чинники, оптимізує середовище, маючи у своєму складі такий важливий компонент, наділений внутрішньою енергетикою, як учасники освітнього процесу: наукові і науково-педагогічні працівники, слухачі (курсанти), управлінці, персонал забезпечення, допоміжний склад та технічний персонал.

Сутність, зміст і особливості функціонування кожної із зазначених складових та педагогічної системи в цілому визначаються відповідними законами і підзаконними нормативно-правовими актами, а також наказами, положеннями та інструкціями, що мають розроблятися у кожному закладі вищої військової освіти. При цьому основна місія ВВНЗ у межах власної автономії та відповідальності полягає у забезпеченні та гарантуванні якості підготовки військових фахівців із високим рівнем професіоналізму, компетентності, інтелектуального розвитку, власної творчої індивідуальності, загальної та військово-професійної культури, здатних до постійного самовдосконалення, до ефективного виконання поставлених завдань щодо оборони України, прийняття оптимальних рішень в нестандартних та екстремальних умовах, наполегливого самостійного засвоєння нових знань протягом навчання та військової служби за певними спеціальностями й спеціалізаціями у відповідних військових і цивільних галузях знань.

Щодо ситемоутворюючих факторів ПС, то існує, з філософської точки зору, кілька загальних підходів щодо створення систем. Так, російський фізіолог, основоположник теорії функціональних систем Петро Кузьмич Анохін (1898-1974) підкреслював, що "... обов'язковим положенням для всіх видів і напрямів системного підходу є пошук та формулювання ситемоутворювального фактора" [12, с. 59]. При цьому під ситемоутворюючим фактором розумілися всі явища, сили, речі, зв'язки і відносини, що призводять до утворення системи. П.Анохін також висунув ідею про те, що вирішальний і єдиний чинник – результат функціонування системи, який, будучи недостатнім, активно впливає на відбір саме тих ступенів свободи з компонентів системи, які при їх інтеграції визначають подальше отримання повноцінного результату.

На теперішній час у науці представлено й інший підхід, відповідно до якого ситемоутворюючі фактори розподіляються на зовнішні і внутрішні. "Зовнішні, – на думку А. Авер'янова, – це фактори середовища, які сприяють виникненню й розвитку систем. Будучи зовнішніми по відношенню до одиничної системи, ці фактори можуть бути внутрішніми та необхідними в масштабі системи вищого ієрархічного рівня, в яку та, що розглядається входить як компонент чи елемент" [3, с. 53].

У контексті зазначеного такою системою вищого ієрархічного рівня є система військової освіти (далі – СВО) як цілісна сукупність взаємопов'язаних

компонентів, що функціонує в певному соціокультурному середовищі відповідно до притаманних їй закономірностей та принципів із метою задоволення реальних і потенційних потреб сил оборони у підготовці висококваліфікованих військових фахівців задля збалансованого розвитку складових сектору безпеки і оборони держави. До основних складових СВО на цьому ієрархічному рівні слід віднести: мережу закладів освіти і науково-дослідних установ, нормативно-правову базу військової освіти, органи управління військовою освітою. Зазначені складові взаємодіють як між собою, так і з зовнішнім середовищем. Їхньому функціонуванню притаманні своєрідні суперечності, розв'язання яких стає рушійною силою вдосконалення СВО і сприяє досягненню соціально-державних цілей. Основними вхідними елементами в систему військової освіти є: соціально-державне замовлення на підготовку військових фахівців для ЗС України й інших військових формувань, утворених відповідно до законодавства України; замовлення на наукову продукцію; ресурси, необхідні для виконання зазначених замовлень. За результатами своєї діяльності СВО має забезпечити потрібний рівень та стан вихідних елементів, і перш за все: ефективність підготовки військових фахівців; якість розроблених нормативно-правових актів, якими врегульовується діяльність закладів військової освіти та науково-дослідних установ; оптимальний розподіл ресурсів між ними.

Щодо внутрішніх системоутворюючих факторів то на думку провідних учених в галузі педагогіки основним з них є результат функціонування ПС, який в будь-яких соціальних системах може ототожнюватися із ціллю і який проявляється більшою мірою в процесі розвитку систем і стимулює цей розвиток. Цілеспрямована діяльність людей (особистість, група, колектив) передбачає досягнення певного, заздалегідь спланованого результату. Подібна діяльність складається з таких основних компонентів: МЕТА > ПЛАН > РЕСУРСИ > ПРОЦЕС – і, власне – РЕЗУЛЬТАТ, як ступінь досягнення мети й підсумок виконання певних послідовних дій. Таким узагальненим результатом виступає якість вищої освіти та пов'язані з цією категорією певні поняття, зміст яких визначений в законодавчих актах, а саме: “компетентність” та “результати навчання”. Відповідно до Закону України “Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення освітньої діяльності у сфері вищої освіти” (від 18.12.2019 № 392-IX) ці поняття представлено таким чином [13]:

якість вищої освіти - відповідність умов провадження освітньої діяльності та результатів навчання вимогам законодавства та стандартам вищої освіти, професійним та/або міжнародним стандартам (за наявності), а також потребам заінтересованих сторін і суспільства, що забезпечується шляхом здійснення процедур внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості;

компетентність – здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей;

результати навчання – знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, які можна ідентифікувати, спланувати,

оцінити і виміряти та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми або окремих освітніх компонентів.

Виходячи із специфіки підготовки військових фахівців у ВВНЗ, поняття “компетентність” може бути представлене як інтегральний показник якості підготовки здобувача вищої військової освіти, що характеризує доведену ним здатність до саморозвитку й самоосвіти та готовність до виконання функціональних обов’язків на посаді призначення у військах (силах) в умовах мирного і воєнного часу на основі творчого застосування здобутих знань, сформованих навичок та умінь, інших професійно важливих якостей і ціннісних орієнтацій відповідно до стандартів освіти [9]. Тут слід звернути увагу на те, що не результати академічних знань визначають компетентність, а здатність і готовність їх творчо застосовувати в змінюваних умовах. При цьому, під поняттям “здатність” розуміється властивість індивіда, який може, уміє здійснювати, виконувати, робити що-небудь, поводити себе певним чином [1, с. 360], а “готовність (готовий)” – стан індивіда, який набув досвіду, досяг високої майстерності, підготувався до чого-небудь [1, с. 194]. Отже, компетентність здобувача вищої військової освіти цілком може ототожнюватися із метою освітньої діяльності ВВНЗ, де рівень сформованості компетентності виступатиме як результат. Наведений загальний зміст поняття “компетентність” має трансформуватися у відповідну компетентнісну модель випускника, яка може розглядатися як внутрішній системоутворюючий фактор ПС ВВНЗ. Подібну модель доцільно представити відповідною ієрархічною структурою. Наприклад, вершина ієрархії – інтегральний показник – власне інтегральна компетентність випускника, яка розгалужується на два основні компоненти – ключові компетентності та професійні компетентності. Ключові компетентності містять три складники: соціально-особистісні, загальнонаукові та інструментальні, а професійні – два: загально-професійні та спеціалізовано-професійні компетентності (Таблиця 1).

Подальше розгалуження компетентностей здійснюється на певних ієрархічних рівнях до такого стану їх декомпозиції, де кожний з представлених складників набуває статусу критерію, прояв якого можна оцінити і виміряти із застосуванням прийнятих у педагогічній практиці засобів діагностики якості з урахуванням коефіцієнтів вагомості кожного з критеріїв, що й свідчитиме про рівень досягнення запланованого результату. Наприклад, одним із критеріїв загальнонаукової компетентності є здатність здобувача творчо застосовувати базові знання розділів фундаментальної та прикладної математики, фізики, хімії тощо при вирішенні специфічних завдань професійної діяльності.

Таблиця 1

Узагальнена компетентнісна модель слухача (курсанта)

Інтегральний показник	Показники 1-го рівня ієрархії	Показники 2-го рівня ієрархії
Інтегральна компетент-	1.Ключові компетентності	1.1.Соціально-особистісні компетентності
		1.2. Загальнонаукові компетентності
		1.3. Інструментальні компетентності

ність	2.Професійні компетентності	2.1.Загально-професійні компетентності
		2.2. Спеціалізовано-професійні компетентності

З компетентнісною моделлю випускника мають бути ознайомленими усі вступники відразу після їх зарахування до ВВНЗ, щоб цілком свідомо рухатися до досягнення кінцевого результату [9], що являє собою основний внутрішній системоутворюючий чинник педагогічної системи вищого військового навчального закладу.

Варто також зазначити, що військова освіта не закінчується випуском здобувача з ВВНЗ, вона триває протягом усієї служби у військах з урахуванням сформованих якостей щодо саморозвитку та самоосвіти особистості. Випускник, при відповідній мотивації, має постійно набувати нових знань, необхідного практичного досвіду, особливо що стосується бойового застосування сучасних зразків озброєння і військової техніки. Разом з тим, основна відповідальність за якість підготовки слухачів (курсантів) покладається на ВВНЗ, який повинен виступати гарантом якості їх підготовки.

Висновки. Педагогічна система вищого військового навчального закладу є штучною, складною, соціальною, відкритою, динамічною, функціональною, стохастичною (імовірнісною), ієрархічною системою. Загальна структура ПС ВВНЗ містить пов'язані між собою такі основні структурні елементи, що утворюють органічну цілісність: учасники освітнього процесу; освітній процес; якість освіти (результати навчання); зворотний зв'язок з випускниками ВВНЗ, органи управління і функціонує у змінюваному освітньому середовищі. Особливості функціонування ПС ВВНЗ визначаються відповідними законами і підзаконними нормативно-правовими актами, а також наказами, положеннями та інструкціями, що мають розроблятися у кожному закладі військової освіти. Основним зовнішнім системоутворюючим фактором ПС є соціально-державне замовлення на підготовку військових фахівців, яке розробляється центральним органом виконавчої влади і трансформується у ВВНЗ в компетентнісну модель здобувача освіти. Внутрішнім системоутворюючим фактором є якість освіти (результати навчання), який ототожнюється з ціллю. Результат у даному контексті виступає як фактор, що коригує розвиток педагогічної системи і може змінювати взаємодію її основних елементів та їх функцій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь, ВТФ "Перун", 2001. – 1440 с.
2. Новейший философский словарь / Сост. А.А.Грицанов. – Минск.: Изд. В.М.Скакун, 1998. – 896 с.
3. Аверьянов А.Н. Системное познание мира : Методологические проблемы / А.Н. Аверьянов. – М.: Политиздат, 1985. – 263 с.
4. Саати Т.Л. Принятие решений. Метод анализа иерархий: Пер. с англ./ Т.Л. Саати – М.: Радио и связь, 1993. – 320 с.
5. Юдин Э. Г. Системный подход и принцип деятельности / Э. Г. Юдин. – М.: Наука, 1978. – 391 с.

6. *Нещадим М. І.* Військова освіта України: історія, теорія, методологія, практика: Монографія. – К.: Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2003. – 852 с.
7. *Телелим В.М.* Самоорганізація систем: теоретико-методологічні основи та прикладні аспекти військової освіти / В.М. Телелим, Ю.І. Приходько // Збірник наукових праць «Військова освіта» Національного університету оборони України. – 2015. – № 2(32). – С. 3–16.
8. *Зельницький А. М.* Якість вищої військової освіти як результат функціонування педагогічної системи ВВНЗ / А.М. Зельницький // Збірник наукових праць «Військова освіта» Національного університету оборони України. – 2017. – № 1(35). – С. 62–69.
9. *Зельницький А. М.* Система забезпечення і гарантування якості вищої військової освіти: процес і результат / А.М. Зельницький // Збірник наукових праць «Військова освіта» Національного університету оборони України. – 2018. – № 1(37). – С. 101–114.
10. *Приходько Ю. І.* Якість підготовки військових фахівців у контексті понять системності та технологічності / Ю.І. Приходько // Збірник наукових праць «Військова освіта» Національного університету оборони України. – 2017. – № 2(36). – С. 178–188.
11. Моніторинг якості підготовки військових фахівців у вищих військових навчальних закладах та військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів Збройних Сил України: наук.-метод. посібник. – / А.М. Зельницький, О.А. Заболотний, Ю.І. Приходько та ін.; під заг. ред. І. В. Толока. – Х. : ХНУПС, 2017. – 244 с.
12. *Анохин П.К.* Философские аспекты теории функциональной системы. М., 1978. – 263 с.
13. Закон України “Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення освітньої діяльності у сфері вищої освіти” від 18.12.2019 № 392-IX.

REFERENCES

1. Busel V. T. (2005). Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainскоi movy [Big Ukrainian explanatory dictionary]. Kyiv. 1440 p.(in Ukrainian).
2. Skakun V. M. (1998). Noveyshiy filosofskiy slovar' [New Philosophical Dictionary]. Minsk.896 p (in Russian).
3. Averianov A.N. (1985). Systemnoe poznyanie myra : Metodolohycheskye problem [Systemic understanding the world: Methodological problems]. Moscow. 263p. (in Russian).
4. Saaty T.L. (1993). Pryniate reshnyi. Metod analiza yerarkhyi [Decision making process. Analytic hierarchy process]. M.: Radyo y sviaz. 320p. (in Russian).
5. Yudyn E. H. (1978). Systemnyi podkhod y pryntsyyp deiatelnosti [System approach and activity principle].M.:Nauka. 391p. (in Russian).
6. Neshchadym M. I. (2003). Viiskova osvita Ukrainy: istoriia, teoriia, metodolohiia, praktyka [Military education of Ukraine: history, theory, methodology, practice]. Kyiv. Vydavnycho-polihrafichnyi tsentr “Kyivskiy universytet”. 852p. (in Ukrainian).
7. Telemetry V.M. (2015). Samoorhanizatsiia system: teoretyko-metodolohichni osnovy ta prykladni aspekty viiskovoi osvity [Self-organization system: theoretical and methodological basics and applied aspects of military education]. Zbirnyk naukovykh prats «Viiskova osvita» Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy, № 2(32). P. 3–16. (in Ukrainian).
8. Zelnytskyi A. M. (2017). Yakist vyshchoi viiskovoi osvity yak rezultat funktsionuvannia pedahohichnoi systemy VVNZ [Quality of higher military education as a result of HMEI pedagogical system functioning]. Zbirnyk naukovykh prats «Viiskova osvita» Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy. № 1(35).P. 62–69. (in Ukrainian).
9. Zelnytskyi A. M. (2018). Systema zabezpechennia i harantuvannia yakosti vyshchoi viiskovoi osvity: protses i rezultat [System of ensuring and guaranteeing of higher military education quality: process and result]. Zbirnyk naukovykh prats «Viiskova osvita» Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy. № 1(37). P. 101–114. (in Ukrainian).
10. Prykhodko Yu. I. (2017). Yakist pidhotovky viiskovykh fakhivtsiv u konteksti poniat systemnosti ta tekhnolohichnosti [Quality of military professionals training in the context of

systematicity and producibility]. Zbirnyk naukovykh prats «Viiskova osvita» Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy. № 2 (36). P. 178–188. (in Ukrainian).

11. Zelnytskyi A. M., Zabolotnyi O. A., Prykhodko Yu. I. this and. (2017), Monitorynh yakosti pidhotovky viiskovykh fakhivtsiv u vyshchych viiskovykh navchalnykh zakladakh ta viiskovykh navchalnykh pidrozdilakh vyshchych navchalnykh zakladiv Zbroinykh Syl Ukrainy [Monitoring the Quality of Military Training Professionals in Higher Military Educational Institutions and Military Educational Units of Higher Educational Institutions of Armed Forces of Ukraine], 120 p. (in Ukrainian).

12. Anokhyn P.K. (1978). Fylosofskye aspekty teoryy funktsyonalnoi systemy [Philosophical aspects of functional system theory]. Moscow. 263p. (in Russian).

13. Zakon Ukrainy “Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo vdoskonalennia osvithoi diialnosti u sferi vyshchoi osvity” [The Law of Ukraine “On introduction of amendments to laws of Ukraine concerning improvement of educational activity in the sphere of higher education”]. “Holos Ukrayiny”, 18.12.2019 № 392-IX.

РЕЗЮМЕ

Андрей Зельницкий,
кандидат педагогических наук, профессор
Национальный университет обороны Украины
имени Ивана Черняховского

Системообразующие факторы педагогической системы заведений высшего военного образования

В статье обозначены проблемы создания и функционирования педагогической системы высших военных учебных заведений как открытой социальной системы, которая существует в изменяющихся внешней и внутренней средах и представляет собой структурированную совокупность взаимосвязанных составляющих высшего военного образования и образовательной деятельности высших военных учебных заведений, в процессе взаимодействия функционируют как единое целое с целью обеспечения эффективной подготовки военных специалистов в соответствии со стандартами образования. Охарактеризованы внешние и внутренние системообразующие факторы педагогической системы как определенные явления, силы, вещи, связи и отношения, которые приводят к ее образованию на основе применения определенных принципов системного подхода. Рассмотрены педагогические системы высших военных учебных заведений как оригинальный объект с выразительными свойствами самоорганизации и саморазвития, синергетическим эффектом, оказывает влияние на эти факторы и способствует оптимизации среды. Акцентировано внимание на главной роли высшего военного учебного заведения в качестве главного исполнителя социально-государственного заказа по подготовке военных специалистов и основной миссии высших военных учебных заведений по обеспечению и гарантированию качества этой подготовки.

Ключевые слова: педагогическая система; системный подход; системный анализ; системообразующие факторы; качество высшего военного образования; компетентность.

SUMMARY

Andrii Zelnytskyi,
PhD (Pedagogical Sciences), Professor
National Defence University of Ukraine
named after Ivan Cherniakhovskyi

System-forming factors of the pedagogical system institutions of higher military education

Introduction *The article deals with the problem of forming and functioning of the pedagogical system of HMEI as an open social system, a structured set of interconnected components of higher military education and educational activities of HMEI that, in the process of interaction, function as a whole in order to provide effective training for military professionals in accordance with educational standards. The external and internal system-forming factors of the pedagogical system are characterized as certain phenomena, forces, things, connections and relations that lead to its formation based on the application of certain principles of the system approach. The PS of HMEI is considered as an original object with clear self-organization and self-development qualities, a synergistic effect that influences on these factors and helps to optimize the environment.*

Purpose. *The purpose of the paper is to study phenomenon of internal and external system creating factors of pedagogical system of HMEI and its role, place and their role in creating and efficient functioning of the PS concerning ensuring and guaranteeing quality of military professionals training with university degree.*

Methods. *The study was conducted using the following theoretical methods: analysis and synthesis, induction and deduction, comparison, classification, generalization and systematization.*

Results. *The concept of the “pedagogical system of HMEI” and its main components are determined in the article, its interrelations and interdependencies in the educational system of the HMEI are observed.*

Originality. *According to the purpose of the paper, phenomenon of internal and external system creating factors of pedagogical system of HMEI and its role, place and their role in creating and efficient functioning of PS concerning ensuring and guaranteeing quality of military professionals training with university degree are defined.*

Conclusion. *The article presents the views on the pedagogical system of HMEI like an artificial, complex, social, open, dynamic, functional, stochastic (probabilistic), hierarchical system. The general structure of the PS of HMEI contains the following basic structural elements that form an organic integrity: participants in the educational process; educational process; quality of education (learning outcomes); feedback from graduates, management bodies and functioning in a changing educational environment.*

Key words: *pedagogical system; system approach; system analysis; system forming factors; quality of higher military education; competence.*